

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

В КАЗЕМАТІ

Тарас Шевченко

В казематі

Содержание

#1	0005
I	0006
II	0007
III	0009
IV	0010
V	0012
VI	0015
VII	0017
VIII	0019
IX	0020
X	0022
XI	0023
XII	0025

Тарас Шевченко В казематі

Моїм союзникам посвящаю

*Згадайте, братія моя...
Бодай те лихо не верталось,
Як ви гарнесенько і я
Із-за решотки визирали.
І, певне, думали, коли
На раду тиху, на розмову,
Коли ми зійдемося знову
На сій зубоженій землі?
Ніколи, братія, ніколи
З Дніпра укупі не п'ємо!
Розійдемося, рознесемо
В степи, в ліси свою недолю,
Повіруєм ще трохи в волю,
А потім жити почнемо
Меж людьми як люде.
А поки те буде,
Любіться, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,
Господа моліте.
І його забудьте, друзи,
І не проклиняйте.
І мене в неволі лютій Інколи зга-
дайте.*

Ой одна я, одна,
Як билиночка в полі,
Та не дав мені Бог
Ані щастя, ні долі.
Тільки дав мені Бог
Красу — карії очі,
Та й ті виплакала
В самотині дівочій.
Ані братика я,
Ні сестрички не знала,
Меж чужими зросла,
І зросла — не кохалась!
Де ж дружина моя,
Де ви, добрії люде?
Їх нема, я сама.
А дружини й не буде!

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий.
Встає сам уночі,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
— Наносили землі
Та й додому пішли,
І ніхто не згадає.
Нас тут триста як скло!
Товариства лягло!
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти.
По своїй по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата.
Крові брата впились
І отут полягли
У могилі заклятій. —
Та й замовк, зажурився
І на спис похилився.
Став на самій могилі,
На Дніпро позирав,

Тяжко плакав, ридав,
Сині хвилі голосили.
З-за Дніпра із села
Руна гаєм гула,
Треті півні співали.
Провалився козак,
Стрепенувся байрак,
А могила застогнала.

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені.
В неволі виріс між чужими
І, неоплаканий своїми,
В неволі, плачучи, умру.
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: — Молисьь,
Молися, сину, за Вкраїну
Його замучили колисьь. —
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та неоднаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

IV

«Не кидай матері», — казали,
А ти покинула, втекла,
Шукала мати — не найшла,
Та вже й шукати перестала,
Умерла, плачучи. Давно
Не чуть нікого, де ти гралась,
Собака десь помандрувала,
І в хаті вибито вікно.
В садочку темному ягнята
Удень пасуться. А вночі
Віщують сови та сичі
І не дають сусідам спати.
І твій барвіночок хрещатий
Заріс богилюю, ждучи
Тебе не квітчану. І в гаї
Ставочок чистий висихає,
Де ти купалася колись.
І гай сумує, похиливсь.
У гаї пташка не співає —
Й її з собою занесла,
В яру криниця завалилась,
Верба усохла, похилилась,
І стежечка, де ти ходила,
Колючим терном поросла.
Куда полинула, де ділась?
До кого ти перелетіла?

*В чужій землі, в чужій сем'ї
Кого ти радуєш? До кого,
До кого руки приросли?
Віщує серце, що в палатах
Ти розкошуєш, і не жаль
Тобі покинутої хати...
Благаю Бога, щоб печаль
Тебе довіку не збудила,
Щоб у палатах не найшла...
Щоб Бога ти не осудила
І матері не прокляла.*

V

— Чого ти ходиш на могилу? —
Насилу мати говорила. —
Чого ти плачеш, ідучи,
Чому не спиш ти уночі,
Моя голубко сизокрила? —
Так, мамо, так. — І знов ходила,
А мати плакала, ждучи.

Не сон-трава на могилі
Вночі процвітає.
То дівчина заручена
Калину сажая, І сльозами поливає,
І Господа просить,
Щоб послав він дощі вночі
І дрібнії роси. /15/
Щоб калина прийнялася,
Розпустила віти.
— Може, пташкою прилине
Милий з того світа.
Зов'ю йому кубелечко,
І сама прилину,
І будемо щебетати
З милим на калині.
Будем плакати, щебетати,
Тихо розмовляти,
Будем вкупочці уранці

На той світ літати.

І калина прийнялася,
Віти розпустила.

І три літа на могилу
Дівчина ходила.

На четверте...

Не сон-трава
Вночі процвітає,
То дівчина з калиною
Плаче, розмовляє:

— Широкая, високая

Калино моя,
Не водою до схід-сонця
Поливана.

Широкії ріки-сльози

Тебе полили,
Їх славою лукавою
Люде понесли.

Зневажають подруженьки

Подругу свою,
Зневажають червону
Калину мою.

Повий мою головоньку,
Росою умий. І вітами широкими
Од сонця закрій.

Вранці найдуть мене люде,
Мене осміють,

Широкії твої віти
Діти обірвуть. —
Вранці-рано на калині
Пташка щебетала,
Під калиною дівчина
Спала, не вставала.
Утомилось молодеє,
Навіки спочило...
Вставало сонце з-за могили,
Раділи люде, встаючи.
А мати й спати не лягала,
Дочку вечерять дожидала
І тяжко плакала, ждучи.

VI

Ой три шляхи широкії
Докупи зійшлися.
На чужину з України
Брати розійшлися.
Покинули стару матір.
Той жінку покинув,
А той сестру. А найменший —
Молоду дівчину.
Посадила стара мати
Три ясени в полі.
А невістка посадила
Високу тополю.
Три явори посадила
Сестра при долині...
А дівчина заручена —
Червону калину.
Не прийнялись три ясени,
Тополя всихала,
Повсихали три явори,
Калина зов'яла.
Не вертаються три брати.
Плаче стара мати,
Плаче жінка з діточками
В нетопленій хаті.
Сестра плаче, йде шукати
Братів на чужину...

*А дівчину заручену
Кладуть в домовину.
Не вертаються три брати,
По світу блукають,
А три шляхи широкії
Терном заростають.*

VII

Н. Костомарову

Веселе сонечко ховалось
В веселих хмарах весняних.
Гостей закованих своїх
Сердешним чаєм напували
І часових переміняли,
Синємундирих часових.
І до дверей, на ключ замкнутих,
І до решотки на вікні
Привик я трохи, і мені
Не жаль було давно одбутих,
Давно похованих, забутих,
Моїх кровавих тяжких сльоз.
А їх чимало розлилось
На марне поле. Хоч би рута,
А то нічого не зійшло!
І я згадав своє село.
Кого я там, коли покинув?
І батько й мати в домовині...
І жалем серце запеклось,
Що нікому мене згадати!
Дивлюсь — твоя, мій брате, ма-
ти,
Чорніше чорної землі,
Іде, з хреста неначе знята...

*Молюся! Господи, молюсь!
Хвалить тебе не перестану!
Що я ні з ким не поділю
Мою тюрму, мої кайдани!*

VIII

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сем'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

IX

Рано-вранці новобранці
Виходили за село,
А за ними, молодими,
І дівча одно пішло.
Подибала стара мати
Доню в полі доганяти...
І догнала, привела;
Нарікала, говорила.
Поки в землю положила,
А сама в старці пішла.

Минули літа, а село
Не перемінилось.
Тільки пустка на край села
Набік похилилась.
Коло пустки на милиці
Москаль шкандибає.
На садочок позирає,
В пустку заглядає.
Марне, брате, не вигляне
Чорнобрива з хати.
Не покличе стара мати
Вечеряти в хату.
А колись... Давно колись-то!
Рушники вже ткались,
І хустина мережалась,

Шовком вишивалась.
Думав жити, любитися
Та Бога хвалити!
А довелось... Ні до кого
В світі прихилитись.
Сидить собі коло пустки,
Надворі смеркає.
А в вікно, неначе баба,
Сова виглядає. /19/

X

*В неволі тяжко, хоча й волі,
Сказати по правді, не було.
Та все-таки якимось жилось.
Хоть на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долі,
Як Бога, ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дався дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховують,
Що не в Україні буду жити,
Людей і Господа любить.*

XI

Косар

Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси кладе — гори.
Стогне земля, стогне море,
Стогне та гуде!

Косаря уночі
Зстрічають сичі.
Тне косар, не спочиває
Й ні на кого не вважає,
Хоч і не проси.

Не благай, не проси,
Не клепає коси.
Чи то пригород, чи город,
Мов бритвою, старий голить.
Усе, що даси.

Мужика, й шинкаря,
Й сироту-кобзаря.
Приспівує старий, косить,
Кладе горами покоси,
Не мина й царя. /20/
І мене не мине,

*На чужині зотне,
За решоткою задавить,
Хреста ніхто не поставить.
І не пом'яне.*

XII

Чи ми ще зійдемося знову?
Чи вже навіки розійшлись?
І слово правди і любові
В степи і дебрі рознесли!
Нехай і так. Не наша мати,
А довелося поважати.
То воля Господа. Годіть!
Смиріться, молітесь Богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.